

Рівненський державний гуманітарний університет

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 1

Рівне – 2013

ББК 88

П 86

УДК 316.627:159.9

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. - Випуск 1 - Рівне: РДГУ, 2013 – 203 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович академік-секретар відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім.

Г. С. Костюка

Ямницький Вадим Маркович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна - доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету

Литвиненко Світлана Анатоліївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна - доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович - доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна - доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробйов Анатолій Миколайович кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна - кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 29 листопада 2013 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію **Серія КВ №18713-7513Р**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.e-mail: pavelkiv_rv@ukr.net

однієї з нею статі. За результатами досліджень, підлітки з достроковою ідентичністю мають сильні емоційні зв'язки в сім'ї [8, с.242].

Досягнута, або зріла гендерна ідентичність – це статус тих молодих людей, які пережили період пошуків ідентичності і вибрали певний варіант розвитку. Досягнення гендерної ідентичності означає самосприйняття, стабільне визначення себе як чоловіка або жінки, в результаті чого досягається внутрішня гармонія і адекватна самооцінка. Як свідчать дослідження, лише деякі учні досягають зрілої ідентичності до моменту закінчення школи. Проживання вдома, обмежений досвід не сприяють їй набуттю [8].

Статуси гендерної ідентичності не завжди змінюють один одного у відповідності з описаною вище послідовністю. Така послідовність допускає декілька варіантів відхилення. По-перше, значна кількість індивідів вступає в період юності в статусі розмитої ідентичності, деякі з них так в ньому і залишаються. По-друге, деякі молоді люди взагалі не досягають зрілої ідентичності. По-третє, іноді ті люди, що досягли зрілої ідентичності, регресують і повертаються до більш низьких статусів. Індивіди можуть проходити через деякі етапи розвитку ідентичності більше одного разу в житті.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, проблема формування гендерної ідентичності у підлітковому віці має багато аспектів, зокрема такий, що пов'язаний з особливостями спілкування з однолітками. Спілкування з однолітками як фактор гендерної соціалізації особистості постійно знаходиться в стані внутрішньої динаміки і в різних соціальних ситуаціях завжди має певну новину і актуальність. Без широкого і постійно триваючого вивчення підліткової групи як фактора формування гендерної ідентичності особистості неможливо розробляти методи диференційованого підходу до виховання дітей різної статі, до формування у них основ таких якостей, як мужність і жіночність, що необхідні людині для нормальної життєдіяльності. Серед перспектив подальших досліджень на увагу заслуговує питання з'ясування ступеню можливих негативних наслідків явищ “фемінізації” хлопчиків і проявів маскулітності у дівчаток підліткового віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городнова Н.М. Психокорекція статевої ідентифікації підлітків / Н.М. Городнова // Наука і освіта. – 2004. – №3. – Спецвипуск. – С.36-39.
2. Каган В.Е. Стереотипы мужественности-женственности и “образ Я” у подростков / В.Е.Каган // Вопросы психологии. – 1989. – №3. – С. 53-62.
3. Кон И.С. В поисках себя. Личность и ее самосознание /И.С.Кон. – М.: Политиздат, 1984. – 335 с.
4. Крайг Г. Психология развития / Г.Крайг. – СПб.: Питер, 2000. – 992с.
5. Личко А.Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков / А.Е.Личко. Изд. 2-е доп. и перераб. – Л.: Медицина, 1983. – 256 с.
6. Петренко О.Б. Проблема статевої ідентифікації особистості у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського / О.Б.Петренко. – Рівне: РДГУ, видавець Олег Зень, 2008. – 191 с.
7. Психология современного подростка / Под ред. Д.И. Фельдштейна. – М.: Педагогика, 1987. – 240 с.
8. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф.Райс. – СПб.: Питер, 2000. – 624 с.
9. Репина Т.А. Анализ теорий полоролевой социализации в современной западной психологии / Т.А.Репина // Вопросы психологии. – 1987. – №2. – С. 158-165.
10. Романов И.В. Особенности половой идентичности подростков /И.В.Романов // Вопросы психологии. – 1997. – №4. – С. 39-47.
11. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э.Эриксон: Пер. с англ. / Общ. ред. и пред. А.В. Толстых. – М.: Прогресс, 1996. – 341 с.
12. Юферева Т.И. Образы мужчин и женщин в сознании подростков / Т.И.Юферева // Вопросы психологии. – 1985. – №3. – С. 84-90.

***Резюме.** В статье осуществлен анализ гендерной идентичности личности, рассмотрены особенности формирования гендерной идентичности подростков во время их общения со сверстниками.*

***Ключевые слова:** гендерная идентичность, гендерная социализация, общение, подростковый возраст, гетеросоциальность.*

***Summary.** In article the analysis of gender identity of the person is carried out, features of formation of gender identity of teenagers are considered during their dialogue with contemporaries.*

***Key words:** gender identity, gender socialization, dialogue, teenage age, a heterosociality.*

УДК [159.923:378.14] – 058.55

Г.О.ЛУЦИК

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З НЕПОВНОЛІТНІМИ ПРАВОПОРУШНИКАМИ

***Резюме.** В статті проаналізовано індивідуальний підхід до роботи з неповнолітніми правопорушниками, дається оцінка основним методам їх навчання та розглядається специфіка підготовки студентів до роботи з ними.*

***Ключові слова:** неповнолітні правопорушники, методи роботи, індивідуальний підхід.*

Постановка проблеми. Протягом останніх років в Україні все більше уваги приділяється питанню підліткової злочинності, необхідності перевиховання правопорушників та запобігання злочинності серед неповнолітніх.

Чимало дослідників погоджуються із думкою, що для вирішення проблем злочинності серед дітей потрібно передусім розглядати причини скоєння правопорушень. Соціолог та антрополог Джон Брейтуейт на основі міжнародного дослідження визначив найбільш поширені фактори, що впливають на вчинення злочинів неповнолітніми. До них відносять: економічний спад у країні; постійні конфлікти між батьками, а також ситуації, в яких дитина стає свідком домашнього

насилства; відсутність одного або обох батьків та, так зване, соціальне сирітство, коли батьки не приділяють уваги вихованню дитини; погана поведінка у школі, яка стає основою асоціальної, і, в подальшому, кримінальної поведінки [2].

Метою нашої статті є аналіз основних причин скоєння правопорушень неповнолітніми, визначення основних методів роботи з ними та вироблення на основі цих знань стратегії підготовки студентів відповідних спеціальностей до роботи з ними.

Пенітенціарна психологія на сучасному етапі розвитку має багато перспектив. Внутрішній світ людини, її бажання та цінності стають проблемою для дослідження багатьма категоріями вчених. Тому, власне робота з неповнолітніми правопорушниками, які свого часу отримали складний життєвий урок і прагнуть знайти своє місце у складному світі людських стосунків є досить актуальним для підготовки спеціалістів-психологів.

Об'єкт дослідження – організація соціально-виховної роботи з неповнолітніми злочинцями, індивідуальний підхід до вибору методів навчання.

Предметом нашої статті є процес оволодіння студентами навиків роботи з неповнолітніми злочинцями.

У психолого-педагогічному аспекті ця проблема розглядалася низкою вчених і зводиться до вивчення профілактики правопорушень неповнолітніх (М.Аванесов, Ю.Александров, І.Дегтярьов, Т.Лихолат, В.Оржеховська, А.Селецький, В.Тарарухін, А.Тарас, А.Харшак), методики виховання важковиховуваних підлітків (В.Баженов, З.Зайцева, Р.Оганесян, М.Фетюхін, М.Фіцула), перевиховання неповнолітніх злочинців в умовах виховної колонії (І.Башкатов, П.Вівчар, В.Кривуша, В.Кудрявцев, Г.Потанін, В.Синьов, М. Фіцула), антинаркогенного виховання неповнолітніх (Н.Максимова, М.Окаринський, В.Оржеховська).

Якщо аналізувати психологію скоєння правопорушень неповнолітніми, то все можна звести до єдиної причини, а саме: відсутність підтримки дитини з боку родини, школи або громади загалом. До схожого висновку прийшов норвезький кримінолог Нільс Крісті. У книзі "Щільність суспільства" вчений зазначив, що правоохоронні органи держави не спроможні контролювати рівень злочинності; єдине, що є дієвим джерелом контролю над злочинністю, - це ставлення громадськості та суспільства до цього соціального явища [1, 13].

Крім того, дана проблема цікавить також і педагогіку. Ще А.С. Макаренко акцентував увагу на необхідності виробити індивідуальну стратегію у вихованні важковиховуваних підлітків, виробити програму їх навчання і перевиховання, враховуючи ступінь їх деформації, попередній життєвий досвід та теперішні прагнення і вподобання. Важливу роль у перевихованні правопорушників А.Макаренко відводить колективу, в якому підліток отримує суспільний досвід та пристосовується до тих правил, за яким живуть всі члени колективу [11].

Студенти повинні усвідомити те, що в майбутньому, працюючи з неповнолітніми правопорушниками, вони мають добре знати особливості їх характеру та специфіку побудови взаємин з даною категорією осіб. Характерною ознакою цих підлітків є те, що їх поведінка та ціннісні орієнтації певним чином відхилені від норми, їм притаманні такі риси характеру як агресивність та озлобленість до світу. І не можна звинувачувати лише їх самих у такому баченні картини світу та побудові взаємин. Адже, як було сказано вище, значний вплив на внутрішній світ цих підлітків зробило саме суспільство.

Основними завданнями в процесі перевиховання підлітків, які скоїли певні правопорушення, є усвідомлення підлітком невідповідності своєї поведінки ustalеним у суспільстві нормам, суспільної небезпеки свого діяння та профілактика правопорушень у майбутньому. Дані завдання можна вирішити за допомогою правильно організованого психологічного впливу.

Психологічний вплив – це вплив на психічний стан, почуття, думки, дії (вчинки) іншої людини за допомогою певних психологічних засобів (вербальних чи невербальних) [12].

У роботі з підлітками, які скоїли правопорушення можна використовувати наступні види психолого-педагогічних методів:

1. Метод руйнування негативного типу характеру: метод «вибуху» та метод реконструкції характеру;

2. Метод перебудови мотиваційної сфери та самосвідомості:

- об'єктивне переосмислення особистісних позитивних якостей та недоліків;

- переорієнтація самосвідомості;

- зміна переконань;

- прогнозування негативної поведінки.

3. Метод перебудови життєвого досвіду: приписи, перенавчання, обмеження, переключення, регламентація способу життя.

4. Метод попередження негативної та стимулювання позитивної поведінки: метод заохочення і покарання, змагання, позитивна перспектива [7, с. 86-87].

Працюючи з неповнолітніми правопорушниками необхідно проявляти високу тактовність, толерантність та гуманізм при взаємодії. Адже, проводячи консультації чи бесіди з даною категорією підлітків, важливим є не лише зміст сказаного, але й інтонація та інші засоби невербального спілкування (жести, міміка тощо) [8].

Під час проведення профілактичних бесід з правопорушниками, перш за все, важливим є зняття психологічного бар'єру у спілкуванні. Від успішності проведення даної операції буде залежати результат самого психологічного впливу вцілому. Якщо важковиховуваний підліток під час бесіди зі спеціалістами (вчитель, психолог та ін.) йде на контакт, починає включатися в розмову, цікавиться інформацією, яку отримує, це вже є запорукою успіху у вихованні вказаної особи.

Що ж стосується особливостей форм навчання та виховання правопорушників, то тут важливим є поєднання індивідуального підходу та групових методів роботи.

Величезне значення при корекції девіантної поведінки має, перш за все, розрахунок об'єму та послідовність скрупульозно підібраних виховних впливів шляхом систематичного вправлення, тренування, що ефективно впливає на всі складові рівні особистості (фізичний, інтелектуальний, соціальний). Безперечно, при цьому слід орієнтуватись на різні вікові структури і включати такі типові ігри: дидактичні, рольові, розвиваючі, сюжетні, ігри-драматизації, ігри з правилами.

У грі розвивається вербальне мислення в неформальному спілкуванні та сумісній діяльності. При ігротерапії створюється атмосфера прийняття підлітка, розширення його можливостей до саморегуляції, до самоконтролю, емпатії, почуття власної гідності.

Застосування раціональної психотерапії (основоположники Е.Дюбуа і М.В. Бехтерев) дає змогу підліткам створити нові життєві стереотипи. Паралельно потрібно проводити педагогічну психотерапію. Вона, перш за все, повинна

орієнтувати особистість на соціальну активність, на оптимістичну перспективу, віру в свої сили, віру в своє виправлення, адже головне - своєчасно зупинитись і проаналізувати помилки [6].

Важливим питанням змісту процесу перевиховання неповнолітніх правопорушників є формування у них громадських якостей. Дуже важливо, щоб неповнолітній відчув свою причетність до побудови молоді держави. Головна мета цього напрямку – виховання національних почуттів, формування у молоді людини особистісних рис громадянина України, розвитку його духовності, шанобливого ставлення до успадкованих надбань українського народу.

Процес соціалізації неповнолітнього виражається у прийнятті ним норм і законів співжиття. Прояв дотримання таких норм свідчить про високий рівень самосвідомості неповнолітнього, переосмислення своєї ролі і становища в суспільстві щодо інших. І навпаки, суперечність соціального пристосування проявляється у невмінні самовизначитись і самореалізації. Негативну роль тут відіграє нездатність неповнолітнього гармонізувати стосунки з тими, хто навколо нього. Тому розроблення програми формування у нього ціннісних орієнтацій в суспільстві стає основою пристосування його до суспільної дійсності шляхом подолання внутрішнього негативізму [4, 14].

Скоснені неповнолітніми злочини свідчать про низький рівень сприйняття вищих духовних цінностей. Це є проявом низької культури і вимагає спонукати неповнолітнього до вищих проявів людського духу – сприйняття й розуміння краси, справжніх цінностей життя. Цю роль може виконати релігійне виховання молоді. Оскільки порушення моральних і правових норм здійснюється на основі бідності внутрішнього духовного світу, релігія дозволяє формувати в неповнолітніх правильні уявлення про норми співжиття в суспільстві на основі релігійного вчення, яке базується на ідеї доброти, чесності, взаємодопомоги та любові до ближнього.

У структурі соціалізації особистості важливу роль відводять поглядам і переконанням особистості, знанням про правила функціонування соціуму. На даних уявленнях ґрунтуються загальнолюдські цінності, які мотивують діяльність неповнолітніх. Тому, ще однією складовою в процесі перевиховання неповнолітніх правопорушників слід вважати моральне виховання. У підлітків з асоціальною поведінкою слід розвинути почуття відповідальності не лише перед законом, але і перед тими особами, які страждають від неправомірних вчинків[5].

Моральне виховання передбачає формування в неповнолітнього стійкої життєвої позиції, яка проявляється у ставленні до себе, своїх дій. Визначити своє ставлення до людини чи явища – це вміння співвіднести поняття хорошого і поганого. Тому перевиховання неповнолітнього правопорушника повинне передбачати формування в нього таких рис як: справедливість, чесність, доброзичливість, терпеливість, працелюбність, мужність, хоробрість.

Крім того, неповнолітні правопорушники повинні сприймати загальнолюдські цінності у поєднанні з правовими нормами держави, у якій проживають. Тому важливим аспектом роботи з даною групою підлітків повинне бути правове виховання, яке б формувало в них почуття відповідальності за власну поведінку. Правове виховання повинне базуватися на двох напрямках корекції поведінки:

- вироблення системи знань про діючі норми права, існуючі нормативно-правові акти;
- формування правової культури [9].

Висновки. Практика виховної роботи з неповнолітніми правопорушниками переконує, що основними вадами, які допускають педагоги, психологи та інші спеціалісти у роботі з ними є: поверхове вивчення особистості вихованця, недостатнє виявлення мотивів негативних проявів його поведінки; відірваність навчання, праці від виховання; адміністрування; відсутність індивідуального підходу; недостатня взаємодія осіб, які відповідають за виховання правопорушника. Тому, надто гостро постає проблема підготовки фахівців до роботи з цією категорією осіб, яка передбачає не лише якісні теоретичні знання психології розвитку підлітків, але і вміння застосовувати їх на практиці, поєднувати різні підходи до вивчення особистості та здатність аналізувати отриману інформацію, які можна отримати лише в процесі практичної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех: Науково-методичний посібник. - К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Брейтаут Д. Преступление, стыд и воссоединение / Д. Брейтаут: Пер. с англ. Н.Д. Хариковой. - М.: Центр “Судебно-правовая реформа”, 2002.-312 с.
3. Десятников В.Ф. Психические девиации и противоправное поведение подростков / В.Ф. Десятников, В.Г. Козюля.-М., 1982.-84 с.
4. Зеер Г. Зміна об'єктива: Новий погляд на злочин та правосуддя / Г. Зеер: Пер. з англ. - К.: “Пульсари”, 2004. - 222 с.
5. Кон И.С. Социология личности / И.С. Кон.-М.: Политиздат, 1967.-С.22.
6. Кузьмінський А.І. Педагогіка / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 447 с.
7. Кушнар'ов С.В. Методи психолого-педагогічного впливу на правопорушників / С.В. Кушнар'ов // Соціальна педагогіка: теорія і практика – 2011- № 2- с. 85-90
8. Мудрик А. В. Введение в социальную педагогику : Учеб. пособие для студентов. / А.В. Мудрик. – М. : Ин-т практ. психологии, 1997. – 221 с.
9. Назаренко О. Профілактика злочинності неповнолітніх: шляхи вирішення / О. Назаренко // Відновне правосуддя в Україні. - 2007. - № 2(6). - С 6-9.
10. Невский А.И. Отклонения в поведении и неуверенность в себе / А.И. Невский // Дисциплина и предупреждение педагогической запущенности школьников.-Кишинев: Штиинца,1992.- С.120-128.
11. Оржеховська В.М. Дитяча бездоглядність та безпритульність: історія, проблеми, пошуки / В.М. Оржеховська, В.Є. Виноградова-Бондаренко: Навчальний посібник. – К., 2004. – 78 с.
12. Психологический словарь / Под ред. В.В. Давыдова, А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского.-М.: Политиздат, 1990.-С.373.
13. Синьов В. М. Педагогічні основи ресоціалізації злочинців. / В. М. Синьов, Г. О. Радов, В. І. Кривуша та ін. – К. : МП «Леся», 1997. – 272 с.
14. Социальная психология в трудах отечественных психологов: Хрестоматия.–С.-Петербург, 2000.– 257с.
15. Соціальна робота з неповнолітніми, які перебувають у місцях позбавлення волі // За ред. Синьова В.М.- К., 2003.- 222с.
16. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів / М.М. Фіцула. Видання друге, доповнене, перероблене.- Тернопіль, 1999.-141с.

Резюме. В статті проаналізовані індивідуальний підхід к работе с несовершеннолетними правонарушителями, дається оцінка основним методам их обучения и рассматривается специфика подготовки студентов к работе с ними.

Ключевые слова: несовершеннолетние правонарушители, методы работы, индивидуальный подход.

Summary. The article analyzes the individual approach to working with juvenile delinquents, assesses the main methods of training and is considered specific training students to work with them.

Key words: juvenile offenders, working methods, personal approach.

УДК 159.922.8:61

В.Ю. МАЗУРЕЦЬ

ВПЛИВ СТРЕСУ НА РОЗВИТОК ПСИХОСОМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ПІДЛІТКІВ

Резюме. У статті на основі теоретичного аналізу та результатів емпіричного дослідження аналізується взаємозв'язок стресових подій з психосоматичними розладами в підлітковому віці, а також акцентується увага на значимості впливу сім'ї на виникнення та розвиток даних захворювань.

Ключові слова. Психосоматичні розлади, стрес, підлітковий вік.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільство зіткнулося з швидким зростанням та поширенням нервово – психічних та психосоматичних розладів. Психосоматичні розлади – це синдроми та симптоми порушень соматичної сфери (різних органів і систем), обумовлені індивідуально – психологічними особливостями людини і пов'язані із стереотипами її поведінки, реакціями а стрес і способами вирішення внутрішнього конфлікту. Зростання кількості психосоматичних захворювань, які ще називають «хворобами цивілізації», пов'язані із збільшенням навантаження на психіку під впливом соціального середовища, прогресу, постійної нестачі часу та потребою у значних психологічних та фізіологічних затратах на адаптацію для них. У такій ситуації найбільш вразливими є діти і підлітки, які виявляються найменш захищеною частиною суспільства через свою емоційну чутливість, що в деяких випадках може відігравати негативну роль, особливо тоді, коли немає належної підтримки з боку сім'ї, а сила емоцій досягає такого рівня, що стає причиною стресу. Підтвердженням цього є дані деяких авторів про те, що серед дітей, які звертаються за медичною допомогою, від 40 до 68% страждають психосоматичними захворюваннями.

Вважається, що в патогенезі психосоматичних розладів провідне значення мають наступні фактори:

- неспецифічна спадковість та вроджена обтяженість соматичними порушеннями та дефектами;
- спадкова схильність до психосоматичних розладів;
- зміни в ЦНС, що призводить до нейродинамічних зрушень;
- особливості особистості;
- психічний та фізичний стан під час психотравмуючих подій;
- несприятливі сімейні та інші соціальні фактори;
- особливості психотравмуючих подій. [4].

Існують різноманітні підходи до пояснення причин виявлення психосоматичних розладів.

Одна із перших психодинамічних концепцій була концепція конверсійної моделі розроблена З.Фрейдом. Так, відповідно до конверсійної моделі З.Фрейда [7], відбувається зміщення психічного конфлікту (конверсія) і спроба вирішити його через різноманітні симптоми в області тіла (соматичні, моторні) чи відчуттів (насамперед втрата чутливості чи локалізовані болі).

Завдяки конверсії неприйняте уявлення стає нешкідливим тому, що його «сума збудження» переміщується в соматичну сферу. Симптом зв'язує психічну енергію і залишає неприйняте уявлення неусвідомленим, однак потребує додаткової уваги і вторинно призводить до лібідозного заміщення і, таким чином має характер як задоволення, так і покарання. Фрейд відстоював свою позицію, відповідно до якої необхідна «соматична готовність» - фізіологічний фактор, який має значення для «вибору органу» і який можна уявити в процесі його виникнення починаючи з генетичної диспозиції, у вигляді існуючого на даний момент перевантаження органу аж до ранніх дитячих спогадів у вигляді особливого тілесного досвіду [1].

Макс Шур для пояснення виникнення психосоматичних розладів створив теорію «десоматизації – ресоматизації». Він вважав, що в процесі росту та розвитку людини відбувається процес десоматизації, тобто перехід від дифузних реакцій на потреби та зовнішні подразники до більш диференційованих. З цим пов'язаний психоаналітичний поділ переходу первинних процесів (пряма реалізація неусвідомлених потреб) і розвиток вторинних процесів (енергія сильніше пов'язується з певним об'єктом, задоволення потреби може бути відстрочене). У випадках регресивного розвитку відбувається процес ресоматизації, що призводить до появи психосоматичної картини симптомів. Вибір органу у даному випадку визначається як ранніми дитячими травмами, так і спадковою схильністю.

А. Мічерліх описав концепцію двохфазного витіснення. Відповідно до цієї концепції психосоматичні процеси протікають у такій послідовності.

Спочатку людина намагається впоратися з конфліктом за допомогою виключно психічних засобів на психосоматичному рівні.

Якщо з певних причин не вдається впоратися з конфліктом що, загрожує власному існуванню, суто психологічними засобами, тоді виникає соматизація, яка з часом може призвести до структурних змін в тому чи іншому органі [2].

Автор виходив з того, що при тяжких кризах соматичного захворювання невроз може видозмінюватись чи навіть зникати. Важкі невротичні стани відступають при соматичних захворюваннях в їх усвідомленні пацієнтом та в його поведінці.

Розвиваючи ідею З. Фрейда, Ф. Александер запропонував свою модель вегетативного неврозу [8]. На думку Ф. Александера, вегетативні неврози виникають на основі неусвідомленого конфлікту в процесі патологічного невротичного розвитку, який призводить до того, що не виконуються дії, спрямовані на зовнішній об'єкт. Емоційне напруження не може

ЗМІСТ

Передмова

- Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості
- Вірна Ж.П. Аксиологічний проєкт як чинник формування соціальної зрілості жінки
- Гошовський Я.О., Гошовська Д.Т. Генетично-психологічна парадигма вивчення особистісної ідентичності педагога
- Коваленко А.Б. Особливості застосування методів активного навчання у ВНЗ
- Литвиненко С.А. Використання воркшопів у фаховій підготовці майбутніх психологів
- Павелків Р.В. Аналіз проблеми ідентичності як психологічного феномену
- Петренко О.Б. Специфіка формування професійної гендерної компетентності майбутнього вчителя.
- Сергієнко В.П., Войтович І.П., Войтович О.П. Психолого-педагогічні особливості реалізації компетентісного підходу при комп'ютерній підтримці вивчення фахових дисциплін у ВНЗ
- Ямницький В.М. Здатність до саморегуляції як основа професіоналізації спеціаліста
- Артемова О.І. Розкриття креативного потенціалу студентів вищих навчальних закладів
- Бабак К. В. Особливості психологічного супроводу професійного розвитку студентів в умовах навчання у педагогічному коледжі
- Безлюдна В.І. Готовність молоді до побудови конструктивних зв'язків з родиною
- Бойчук В.М. Розвиток тізнавального інтересу у процесі підготовки майбутнього вчителя
- Бричок С.Б. Інтерактивні методи формування творчого потенціалу особистості майбутнього педагога у процесі вузівського навчання
- Бучко В.Б. Значення взаємозв'язку студента з групою в контексті свободи Е. Фромма
- Главінська О.Д., Савуляк В.О. Емпатія як складова професійної компетентності педагога
- Головань М.С. Компетентісний підхід як методологічна основа вищої професійної освіти
- Грицюк І.М. Соціальні орієнтації як аксіологічне утворення професійного становлення майбутнього соціального працівника
- Дарманська І.М. Розвиток управлінської компетентності майбутніх керівників навчальних закладів (професійно-функціональний компонент)
- Демянюк О.Б. Особливості становлення та типологія образу світу у студентів: теоретичний аналіз проблеми
- Джеджеря К.В. Професійно-педагогічне спілкування як проблема професіоналізації молодих викладачів вищих навчальних закладів
- Дружиніна І.А. Професійна ідентичність майбутніх психологів як умова їх професійного зростання
- Кириченко Н.А. Свідомий вибір як чинник формування професійної ідентичності у юнацькому віці
- Корчакова Н.В. Прогностична функція особистісного само сприйняття як основа професійного розвитку студента
- Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності особистості
- Лук'яник Л.В. Психолого-педагогічні засади підготовки майбутніх учителів до формування лінгвоукраїнознавчої компетенції школярів
- Маргітич К.С. Формування національної самосвідомості угромовної студентської молоді в Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці ІІ
- Михальчук Н.О. Смісл як відображення індивідуального образу світу студентів в діяльності з читання літературних творів
- Михальчук Н.О., Івашкевич Е. З. Психологічні умови ефективного засвоєння студентами іноземної мови
- Михальчук Н.О., Хупавцева Н.О. Аргументативний дискурс як механізм оволодіння студентами іноземною мовою
- Мудрик А.Б. Зміст професійної компетентності фахівця та психологічні особливості її формування у процесі вузівського навчання
- Мушкевич М.І. Психологічний супровід сім'ї з проблемними дітьми
- Ногачевська І.О. Інтерпретація художнього тексту як спосіб вдосконалення лінгвістичної освіти студента філолога
- Остапівський О.І. Взаємообумовленість професійної ідентичності та економічної свідомості студентської молоді
- Пивоварчук Т.О. Модель комунікативних здібностей студента –філолога
- Рудюк О.В. Феномен професійної ідентичності у детермінації переживання безробітними професійних криз
- Самолук А.В. Психологічне підґрунтя професійного становлення студентів-філологів
- Созонок О.С. Детермінанти розвитку психологічної культури майбутніх вчителів початкової школи
- Співак Л.М., Піонтковська Д.В. Стан вивчення проблеми національної ідентичності студентської молоді у вітчизняній психологічній науці
- Сторож О.В. Типологія творчої соціалізації особистості
- Турчина Л.І. Психосоціальний аналіз професійного самовизначення обдарованої молоді
- Фелоренко Р.П. Диструктивний вплив алкоголезалежних сімей у становленні особистості сучасного студента
- Філоненко М.М. Системний аналіз особистісного становлення майбутнього лікаря
- Хлівна О.М. Психологічна специфіка формування професійно значущих якостей майбутнього медичного працівника у вищому навчальному закладі
- Шевчук Ю. С. Подружнн сумісність сучасних сімейних пар: теоретичний аспект
- Шкарлатюк К.І. Завдання та методи тренінгу професійного самофутурування студентської молоді
- Яцюк Н.О. Роль студентського самоврядування у професійному становленні майбутніх психологів
- Ящук І.П. Формування соціальної компетентності молоді в умовах вищого навчального закладу

Доробки молодих науковців

- Бельська І.В. Особливості розуміння гендерної ідентифікації у підлітковому віці
- Богдюк М.О. Роль Інтернету у навчальній діяльності студентів
- Бурко Л.В. Психологічні аспекти діяльності фармацевта
- Вовкодавєць А.В. Вплив рівня емоційної стійкості особистості студентів на результативність їх навчальної діяльності

- [Вознюк Ю.С., Психологічні механізми самоствердження юнаків](#)
[Волошин М.М., Назарець Л.М. Аналіз взаємозв'язку тривожності та навчальної успішності студентів](#)
[Герман І.П. Соціальний статус як чинник виникнення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці](#)
[Дзюбак О.В., Назарець Л.М. Психологічний аналіз професійної самореалізації студентів](#)
[Клубок Ю.О. Самостійність як соціально-психологічний феномен](#)
[Корнійчук В.В. Розвиток міжособистісних відносин у молодшому шкільному віці](#)
[Кузьмік Т.О. Психологічні особливості ставлення жінок до своєї зовнішності](#)
[Курдибаха О. Особливості формування гендерної ідентичності підлітків у спілкуванні з однолітками](#)
[Луцик Г.О. Особливості підготовки майбутніх психологів до роботи з неповнолітніми правопорушниками](#)
[Мазурець В.Ю. Вплив стресу на розвиток психосоматичних захворювань у підлітків](#)
[Марчук В.С. Психологічні особливості життєвих домагань майбутніх психологів](#)
[Мороз Т.Т. Причини виникнення і перспективи попередження підліткової важковихованості](#)
[Навозняк Л.Л. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів засобами фольклору](#)
[Нестерук Л.В. Взаємозв'язок статусних характеристик підлітків та їх схильності до узалежнень](#)
[Окач В.М. Психологічний аналіз причин формування девіантної поведінки підлітків](#)
[Петренко С.В., Шахрайчук М.Й. Автоматична інформаційна система управління навчальним процесом і розвиток професійної компетентності магістрантів](#)
[Родзяк М.М. Психологічний аналіз емоційних переживань вагітних жінок](#)
[Солтис Г.М. Психологічні особливості мотивації студентів до навчальної діяльності](#)
[Талайчук Т.М. Психологічні особливості впливу реклами на свідомість людини](#)
[Усик В.С. Вплив партнерських пологів на особливості психологічного клімату сім'ї](#)
[Целюк Л.Т. Когнітивно-стильові особливості розуміння тексту студентами – філологами](#)
[Яблонська М.М. Сучасна реклама та її вплив на розвиток учнів початкової школи](#)
[Відомості про авторів](#)